

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

BİTİRME TEZİ

Öğrenci Adı: Hazal Aksoydan

Ders Öğretmeni: Işıl Çırakoğlu

Diploma Numarası: D1129-067

Sözcük Sayısı:3.749

Araştırma konusu: Turgut Uyar'ın Şiirlerinde Aşk Olgusu Nasıl İşlenmektedir?

ABSTRACT (ÖZ)

Bu çalışmada, Türk Edebiyatı'nın önemli dönemlerinden biri olan 'İkinci Yeni' akımına önderlik etmiş olan şair Turgut Uyar'ın şiirlerinde aşk olgusunun işlenişi incelenmiştir. Bu konunun seçilmesindeki temel nedenlerden biri daha önce bu konuyla ilgili kayıtlı bir çalışmanın bulunamamış olmasıdır. Oysaki şairin yapıtları incelendiğinde aşk temasının çoğu şiirde yer aldığı ve şairin hayatında önemli bir yere sahip olduğu görülür.

Turgut Uyar'ın şiirlerinde aşk olgusu incelenirken, ilk olarak şairin aşka bakış açısı, şiirlerinden yapılan alıntılarla aktarılmıştır. Diğer bölümlerde ise aşk farklı alt başlıklarla birleştirilmiştir. "Aşk ve Kadın", "Aşk ve Cinsellik" gibi ana temayla bağlantılı alt başlıklar seçilmeye dikkat edilmiştir.

Sonuç bölümünde ise çalışma boyunca alıntılarla desteklenmeye çalışılan yorumlar genel olarak toparlanmıştır.

(111 Sözcük)

İÇİNDEKİLER

SAYFA

1. Giriş.....	1
2. Turgut Uyar'ın Aşka Bakışı.....	2
3. Aşk, Ölüm ve Mutsuzluk.....	6
4. Aşk ve Cinsellik.....	8
5. Aşk, Alışkanlık ve Kalıcılık.....	11
6. Tüketim Toplumu ve Aşk.....	12
7. Aşk ve Kadın	14
8. Sonuç.....	17
9. Kaynakça.....	18

Araştırma Konusu: Turgut Uyar'ın Şiirlerinde Aşk Olgusu Nasıl İşlenmektedir?

1. Giriş

1950li yıllarda temelleri atılan İkinci Yeni akımı, Garipçilere ve 1940 Toplumcu Gerçekçi Kuşağı'na tepki olarak doğmuştur. Alışılmamış imge, çağrışım ve soyutlamalarla şiire farklı bir soluk getirme amacıyla olan İkinci Yeniler'in ortak özellikleri; alışılmış söylemleri yıkmak, sözdizimini zorlamak ya da bozmaktır. Şiirlerin konusunda yalnızlık, bireyin çevreyle ve eşyayla yaşadığı uyumsuzluk ağırlıklı olarak işlenmiştir. Anlatımda hayal gücü ve duygunun ağırlıklı olduğu akımın en önemli temsilcilerinden biri 1927 doğumlu Turgut Uyar'dır.

1927 Ağustos'unda doğan Turgut Uyar, edebiyat dünyasında İkinci Yeni'nin öne çıkan üç isminden biri olarak tanınmıştır. Şiiri, bireyin yaşam sorunsalı, memleket sıkıntıları gibi toplumsal nitelikler taşımaktadır.

Şair ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların büyük kısmında, incelenmek üzere toplumcu şiirleri seçilmiştir. Şiirlerinde hissettirdiği 'huzursuzluk' duygusu incelenmiş, şairin üslubundaki mutsuzluk ve karamsarlık üzerine çalışmalar yapılmıştır. Uyar'ın şiirleri eğitim metotlarının şiire uygulanması alanında da kullanılmıştır. Şair ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalarda aşk temasına ayrıntılı olarak değinilmemiştir. Oysaki Uyar'ın hem toplumcu hem de bireysel şiirlerinde rastlanan en önemli kavramlardan biri aşktır. Bu tezde incelenmek üzere aşk olgusunun seçilmesindeki amaç; hem özgün bir yazın çalışması yapmak hem de toplumcu şiirleriyle ön plana çıkmış bir şairin duygusal yönden değerlendirilmesini sağlamaktır. Şiirlerinin bir çoğunda aşka ve kadına bakışını açıkça anlatan şair, bazı şiirlerindeyse üstü kapalı olarak yaşadığı aşklara ve sevgililerine göndermeler yapmıştır. Aşk üzerine duygularını ve hissettiklerini şiirlerinde gizli bir biçimde aktaran şairin, tüm şiirleri incelenmiş ve aşk imgelerinin bulunduğu bölümler ayrıntılı olarak yorumlanmıştır. Bu tez, yapılan yorumlamalar sonucu Uyar'ın aşk algısını ortaya koymayı hedeflemiştir.

2. Turgut Uyar'ın Aşka Bakışı

Turgut Uyar'ın aşkla ilgili şiirleri incelendiğinde, şairin aşk algısında genel bir ikiye bölünmüşlük göze çarpar. Şair aşk konusunda bir ikilemedir. Kimi zaman aşkın yorucu ve gereksiz bir şey olduğunun altını çizer ve modern zamanlarda, aşkın insana acı ve hüzün verdiğini; bu nedenle insanın hayatında olmaması gereken bir duygu olduğunu savunur. Kimi zaman da aşktan hiçbir koşulda vazgeçilmemesi gerektiğini, aşkın sonsuzluk olduğunu aktaran şair, aşkın yaşamda hep var olması gerektiğini, insanı doyurduğunu, geliştirdiğini aktarır. Her şeyin tüketim odaklı olduğu yaşamda, aşkın barınmasının imkânsızlığından ve aşkın insanları yozlaştırdığından söz eden şairin, aşk karşısındaki bu karışık tutumu, yaşadığı gerçeklikle ilişkilendirilebilir.

Bazı şiirlerinde, birine sevdalı olmanın insanı yorduğunu anlatılır. “*Ama çekmediğim kalmadı sevdalardan.*” diyerek aşkın ne kadar yoğun ve derin bir duygu olduğunu, bu nedenle de kişiyi ne kadar yıpratmış aktarılır. Aşkın insanı yaşamdan soyutladığı belirtilir. Bu soyutlama sürecinde insanın kimi zaman inançtan kimi zaman da gerçeklerden uzaklaştığı yansıtılır. “... *Aşk derdi unutturdu seni*” diyerek Tanrı'ya seslenilir.

“biliyor musun

aşk şiiri yazmaktan bıktım

bir gün şöyle bir baktım

yazdığım bütün şiirler öyle

bir sarsılma, nedir bu

bir otuz aşk şiiri daha

kendimi hiç suçlamadım”

Uyar'ın ‘Biliyor Musun’ adlı şiiri, onun aşk anlayışına ve yazdığı aşk şiirlerine göndermeler yapmaktadır. Yukarıda bu şiirden alınmış bir bölümde, şair aşkın hayatındaki kapladığı yerin ne kadar çok olduğunu anlatmıştır. Sürekli aşk şiirleri yazdığını ve bu şiirlerinin genel olarak karamsarlık üzerine kurulduğunu ‘sarsılma’ sözcüğünü kullanarak yansıtmıştır. Son iki dizede ise aşk şiiri yazmaktan vazgeçmediği ve bundan dolayı da kendini suçlamayacağı

aktarılmıştır. Bir anlamda şair ne aşksız ne de aşkla yapabilmektedir. Hayatındaki aşklar için yazdığı şiirler ne kadar hüznün, mutsuzluk, karamsarlık gibi kavramları taşısa da yazarın yaşamında kapsadıkları yer yadsınamazdır.

Aynı şiirinde, aşkın yarım kalmışlığını anlatmak için şu dizeler kullanılır: “*çünkü aşk bir suçlamadır/sonuna kadar yaşanmamışsa*”. Bu tanımla anlatmak istenilen, erken biten aşkların ya da tam hazzına varılmadan sonlanan, bir anlamda yarım kalan aşkların bitiminde kişinin ya kendisini suçlayacağı ya da sevdiği insanı bu bitirışten sorumlu tutacağıdır. Kişinin sürekli bir sorumlu arayışı içinde olacağını düşündüğü için de '*aşk bir suçlamadır*' denilmiştir.

Turgut Uyar'ın şiirlerinde aşkın tanımlarıyla karşılaşmak mümkündür; çünkü şairin hayatında aşk oldukça değerlidir. “*Sevdalı şiirlere giderdim*” dizesiyle, şiirlerinde sevdadan bahsettiğini ya da aşktan bahsedilen şiirleri okuduğunu; bir anlamda bu kavramın onu çektiğinden bahsedilmektedir. Aşk, şiirlerinde şairin hayatına göre şekillenmiştir. Tomris Uyar'la evliliği süresince şiirlerinde Tomris adına ya da ona yapılan göndermelere rastlamak mümkündür. Şair, bazı şiirlerinde aşk ve sevgi konusunda oldukça karamsar bir çerçeve çizmiştir, “sevgim acıyor/kimi sevsem/kim beni sevse” dizeleriyle, sevdiği insan fark etmeksizin, sevgisinin kendisine acı çektirdiğini vurgulamıştır. Acı çekmeyi ve mutsuzluğu bir anlamda kendisi için ilham kaynağı olarak kullanan Turgut Uyar'ın aşk anlayışının en belirgin olarak ortaya çıktığı şiirleri 'Bitmemiş Şiirler' serisidir.

“Bitmemiş Şiirler” aynı isimde altı farklı şiirden oluşmaktadır. Şiirde seslenen 'Elagözlüm' adlı kişinin şairin o dönemdeki sevgilisi olduğu varsayılmaktadır. Şairin bu seriye Bitmemiş Şiirler adını vermesindeki sebep yaşadığı aşkın bitmeyeceğini düşünmesidir. Şairin başka şiirlerinde de şiir kavramını aşk yerine kullandığı kabul edilirse bu şiirler Bitmemiş Aşklar olarak da varsayılabilir. Bitmemiş Şiirler genel olarak incelendiğinde bir aşkın safhalarını anlatmaktadır. Yeni başlayan bir aşkın nasıl olgunlaştığını, nasıl bittiğini ve bittikten sonra şaire neler hissettirdiğinin anlatıldığı bu şiirde, Uyar'ın aşk algısıyla ilgili önemli ipuçları verilmiştir.

Birinci Bitmemiş Şiirler'de “*(Ne de olsa sevda başka şeydir.)...Ömrün en güzel meyvası*” dizeleriyle, birini sevmek yaşamın en güzel dönemleri olarak aktarılmıştır. Şair yeni bir ilişkiye başlamanın heyecanını ve sevincini bu şiirinde belirtmiştir. Yeni bir aşkın tertemiz ve saf olduğu, şiirde “*Virginie'nin o hazin hikâyesini...*” göndermesiyle aktarmıştır. İkinci şiirde,

Elagözlüm diye seslenilen sevgili ile yaşanan aşk derinleşmiştir ve şair içinde bulunduğu durumu şu dizelerle anlatmıştır:

“İşte Elagözlüm, sırlısıklam

Boğazıma kadar aşka batmışım

Ne kadar şarkı dinlemişsem ömrümce,

Hep senin niyetine tutmuşum

...

Değer sultanım, Elagözlüm değer,

Sevda, tatlı şimşeği beynimizin.

...

Ağlamak saatlerce,

Yıllarca ağlamak.

...

İşte Elagözlüm sırlısıklam,

Tepeden tırnağa sevdalıyım.

Başiboş aşka bırakmışım kendimi,

Neyleyim.”

Bu dizelerden şairin sevgilisine kendini tamamen kaptırdığı ve onu sürekli düşündüğü kavranabilir. Şair dinlediği tüm şarkılarda sevgilisini bulmuş ve belki de bu büyük aşk için çokça gözyaşı dökmüştür. Şair son bölümde sevgilisine sırlısıklam âşık olduğunu ve bu aşk yüzünden hayatını önemsemediğini, aşkıdan başka hiçbir şeyle ilgilenmediğini ve bu durumla ilgili ne yapması gerektiğini bilmediğini belirtmiştir. Bu şiirden anlaşılacağı üzere

şair âşık olduğu dönemlerde kendisini dış dünyaya tamamen kapamaktadır ve sadece aşkıyla aşkı için yaşamaktadır. Buradan Uyar'ın aşk duygusunu çok yoğun yaşadığına ulaşılabılır.

Şairin ikinci şiirde aktardığı duyguları, üçüncü şiirde daha da yoğunlaşmıştır ve şair içinde bulunduğu durumu 'aşk sarhoşluğu' olarak yorumlamıştır. Aşkla şarap ve rakıyı karşılaştırmış ve bu ikisinin de bedeninde, aşk kadar kuvvetli ve etkili değişiklikler yapmadığını belirtmiştir. Aşkla birlikte gelen heyecandan oldukça hoşnut olduğunu belirtmeyi unutmamıştır. Dördüncü şiirinde Uyar, diğer üçünden farklı olarak aşktaki maddiyat algısından ve aşkın kendisine getirdiği yaşam sevincinden söz etmiştir.

“Varsın yatağımız ipek olmasın,

Güzel vücudun danteller içinde değilmiş,

Ne çıkar...”

dizeleriyle şair aşk için maddenin önemsiz olduğuna, sevgisinin her şekilde varlığını koruyacağına değinmiştir. Aynı şiirin *“Binlerce şükrediyorum hayata geldiğime/Kollarında...”* anlatımıyla şair sevdiği insanın yanında olduğunda ne kadar mutlu olduğunu ve hayattan ne kadar haz aldığını aktarmıştır. Turgut Uyar'ın şiirlerinin genelinde mutsuzluk duygusunun ağır bastığı düşünüldüğünde, aşk kaynaklı oluşan bu yaşam sevincinin şairin hayatında yeni ve farklı olduğu söylenebilir. Bu görüş *“Bir başka lezzet var hayatta Elagözlüm”* dizesiyle desteklenebilir.

Bitmemiş Şiirler'in beşinci ve altıncı bölümlerine ayrılık gerçeği damgasını vurmuştur. Şair sevgilisiyle ayrılmasına rağmen onu hala unutamamıştır ve bunu çevresindekilerden saklamaya çalışmaktadır. Sevgilisiyle olan güzel anılar aklına geldiğinde yaşadığı çöküşü ve üzüntüyü, *“Hatıralarınla, berrak ve nemli/Taşımayacak dizlerim...”* dizeleriyle anlatmıştır. Bitmemiş Şiirler'in sonuncusunda ise şair takvim yaprağındaki küçük bir kıza sevgilisini benzetmiş ve içindeki mutsuzluğu dile getirmiştir. Yaşanmışlıkların geride kaldığını vurgulamıştır.

Uyar'ın aşk kavramı hakkındaki düşüncelerini anlamak için incelenmesi gereken bir başka şiir ise 'Aşk İçin'dir. Bu şiir, ilk dizede de söylendiği gibi şairin aşk anlayışının genel bir özeti olarak nitelendirilebilir.

“aşk için söylediğim her şeyi bir daha söylerim

sakin mutsuz ya da yırtıcı

herkesin ağzındaki o sonsuz acı

belki de bundandır”

dizeleri ile aşkın genel olarak bakıldığında huzurlu gibi algılanan; fakat kişinin içten içe kendini üzmesine ve sorgulamasına neden olan varlığından bahsedilmiştir. Aşk, onu yaşayan herkesin kalbinde derin bir acı bıraktığı için yırtıcı olarak adlandırılmıştır.

3. Aşk, Ölüm ve Mutsuzluk

Uyar'ın şiirlerinde en çok kullanılan tema mutsuzluktur. Gerek toplumsal şiirlerinde gerekse bireysel şiirlerinde mutsuzluğu ve umutsuzluğu okuyucuya hissettiren şair için aşk da mutsuzluk ve hüznle anlam kazanır.

“Mutsuzluktan söz etmek istiyorum

Dikey ve yatay mutsuzluktan

Mükemmel mutsuzluğundan insansoyunun

sevgim acıyor”

dizeleriyle şairin hayatında mutsuzluğun nasıl bir anlama geldiği yorumlanabilir. Uyar mutsuzluğun insan yaşamının tüm alanlarında bulunabileceğini vurgulamıştır. Mutsuzluğu ‘mükemmel’ diye nitelenmesi, onun mutsuzluk kavramını ne kadar önemli ve kusursuz bulduğunun bir kanıtıdır. Şair söylemlerinde de mutsuzluğun kendisi için bir ilham kaynağı olduğunu kabul etmiştir. Genel olarak düşünülenin aksine, Turgut Uyar şiirleri için ‘mutsuzluk’ kavramı değerli bir besin kaynağı olmuştur. Aşkta, bireyin yalnızlığından, tüketim toplumunun çaresizliğinden ve savaşlardan bahsettiği tüm şiirlerinde mutsuzluk bir dolgu maddesi görevinde, anlatılanların birbirine sıkı sıkıya bağlanmasını sağlamıştır.

Mutsuz aşkın öne çıkarıldığı şiirlerde ölüm ve aşk karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmanın en iyi örnekleri ‘Hüzün, Sevinç ve Coşkunculuk’ için ve ‘Bakın Artık’ adlı şiirlerinde görülür. *“ölüm ölüm/üstün değilsin aşka”* ve *“terör bitti ölüm bitti/-ölümün ömrü bir gün/galiba aşk ömür boyunca”* dizeleriyle de desteklenebilir ki aşk her zaman ölümden daha kapsamlı bir kavram olarak aktarılmıştır. Aşk ve ölümün karşılaştırılmasından çıkarılabilecek başka bir sonuç ise şairin aşkı ölüm gibi hüznü ve çaresiz bir olgu olarak gördüğüdür.

Uyar'ın ‘Ölüme Dair Konuşmalar’ adlı şiirinde, sevgiliye sesleniş vardır. Şiir kişisi sevgiliyle konuşur gibi ölümü ve aşkı karşılaştırmıştır. *“Ölüm bir hatıra gibidir insanda;/Kâh hatırlanır, kâh unutulur.”* ile ölümün insan hayatında çok kalıcı ve belirgin bir yeri olmadığı vurgulanır. Geçmişte kalan hatıralar gibi silik ve her zaman aklın bir kenarında bulunmadığı aktarılır. Oysa şiirin ilerleyen bir dizesinde *“Nasıl ki unutamaz insan/Bir kez*

gerçekten sevdi mi...” ile aşkın yaşamda kalıcı izler bıraktığı ve unutulamayan bir gerçeklik olduğu anlatılır.

Şairin bazı şiirlerinde aşktan bahsedilirken ‘kanlı’ sıfatı kullanmıştır. Ölümü çağrıştıran bu sıfatın aşk ile birlikte kullanılması, aşkın insana zarar veren bir yanının var olduğu düşünüldüğü içindir. “*Diyarı gurbette kanlı bir aşk*”, “*Bir yanımda sevgilerim, bir yanımda sancım*” dizeleri ile aşkın kanla, sancıyla, acıyla bir bütün ve ortaklık içinde olduğu aktarılmıştır. “*Hangi ölesiye sevda bekliyor ?..*” ile aşkla ölüm iç içe geçmiş olarak belirtilir. Aşk için ölünebileceğinden yani bir anlamda aşk için yaşamın bile feda edilebileceğinden bahsedilmiştir. Tüm bu alıntıların da kanıt oluşturabileceği gibi, Uyar aşkı ölümden daha üstün tutmuştur; fakat bunu yaparken aşkın ve ölümün ortak özelliklerinin de altını çizmeyi unutmamıştır; her ikisinin de hüznü, sancılı ve çileli olduğu gibi.

4. Aşk ve Cinsellik

Uyar'ın şiirlerinde aşk teması kadar cinsellik de ön plandadır. Uyar, cinsellik konusunu iki boyutta ele alır. Cinselliğe değindiği bazı şiirlerinde bu olguyu bir gereklilik olarak ele alan şair, sevgililerine yönelik yazdığı özel şiirlerinde cinselliğin aşkla anlam kazandığı görüşünü vurgulamıştır.

Çırılçıplak adlı şiirinde “turnam” diye seslendiği sevgilisine “*Oturup sevişmeliyiz güzelliklerle/Yüzyıllarca ötede, çırılçıplak*” dizeleriyle, cinselliğin sevgi ile bütünleştiğinde anlam kazandığını, böylelikle zamandan ve anın gerçekliklerinden uzaklaşabileceğini aktarmıştır. Bir başka şiirinde, şair kendini “*cinsellik yerine acemilikle aşkı kullanan bir adam.*” olarak tanımlamıştır. Bu dizesiyle aşkı cinselliğe tercih ettiğini ve aşk ile cinselliğin yerini doldurmaya çalıştığını belirtmiştir. Şaire göre her aşk insanın kendinin ve aşkı tanınması için bir olanaktır ve insan her yeni aşk karşısında “acemi” kalmayı sürdürecektir.

Şairin, cinselliğin aşkla yaşanması gerektiğini aktardığı bir başka şiiri ‘Toprak Çömlek Hikâyesi’, bir kısa öykü gibi oluşturulmuştur. Şiirin teması aldatmak ve aldatma karşısında toplumun tutumunu yansıtmaktadır. Uzun diyaloglar halinde ilerleyen şiirin bir bölümünde erkek karakter şöyle der;

“*O zaman sen yoktun*

Bütün kadınlar vardı o zaman

Bir kadınların yanında iyi oluyordum

Başka hiçbir yerde değil

Başka hiçbir şey sızamazdı padişah karanlığıma

Şimdi bir senin yanında iyi oluyorum

Başka hiçbir yerde değil

Bu korkutuyor beni

Hem mutlu ediyor

İstiyorsan –İste, istemeni istiyorum– işte gücüm”.

Bu bölümden anlaşılacağı gibi Uyar, erkeğin sevdiği bir kadın olmadan önceki hayatını ‘padişah karanlığı’ diye niteler. Şiirde “padişah” sözcüğü, sınırsız gücü ve yalnızlığı yansıtmaktadır. Bu çağrışımlar, toplumdaki erkek algısı ile örtüşmektedir. Toplumun kadın için evlilik kurumu ile sınırlandığı cinsellik, erkeğin sınırsız özgürlük alanıdır. Durumu karanlık olarak nitelenmesinin nedeni ise cinselliğin içinde aşkın eksik olmasıdır ve bu nedenle cinselliğin yozlaşmasıdır. Şiir kişisi, aşık olduğu zaman bütün kadınların yerini yalnızca sevdiği kadının aldığı ve sadece sevdiği ile beraberken kendini iyi hissettiğini ifade eder; ancak böyle bir sevgi şiir kişisini mutlu ederken aynı zamanda endişelendirir; çünkü aşkları toplumun onaylamadığı ve ‘aldatma’ olarak nitelendirdiği bir aşktır. Sevdiği kadının bu nedenle onunla birlikte olmak istemeyeceğini düşünür.

Aynı şiirde şair cinselliği büyük bir ustalıklarla anlatırken sevmekten aldığı hazzı doğa olaylarına benzeterek şöyle anlatmaktadır:

“Boynumdan birden ağzınla yayılıp yaşamımı tazeleyen bu ateş, senin padişah karanlığına sızıyorum bu ateşle ne iyi, hemen etli yaprakları ile medar bitkilerinin büyük terlemesi geliyor aklıma, ateş ateş bir balık ellerimden usulca, serin kayıyor dip sularına ıslanıyorum, ıslanıyorum...”

Bu betimleme, şairin cinselliği doğanın bir parçası olarak kabul ettiğinin ve bu nedenle ondan alınan hazzın en iyi şekilde yine doğa ile açıklanabileceğinin bir kanıtıdır.

Uyar’ın cinsellik algısının diğer boyutu ise cinselliği bir ihtiyaç olarak kabul etmesidir. Bu düşüncesine yer verdiği şiirlerinden birisi ‘Kan Uyku’dur. Bu şiirinde “Gündüzleri delice çalışıyorum akşamları kadınlarla yatıyorum” diyerek cinselliği bir alışkanlık ve gereklilik niteliğinde yansıtmıştır. Şiirin ilerleyen dizelerinde “Kadınlarla yattığım yetse ya/Bir de kadınlarla yattığıma inanmam gerekiyor/Hoşlanmıyorum” diyerek salt cinselliğin, manevi ya da maddi açıdan tatmin etmediğini, kendisini tatmin olmuş gibi ikna etmesi gerektiğini ve bunu yapmaktan hoşnut olmadığını anlatmıştır.

Aynı görüşün desteklendiği bir başka bölümde “sevişmek o yüzden gereklidir/evet açıklık, yok olsun bütün incelikler” denilmiştir. Buradan birini severken, insanın içgüdüleri gereği incelikleri untabildiği ve cinsel açıklığına kendini kaptırabildiği konu edilmiştir.

“Bu boşluk kaç kez kadın, kaç kez erkek. Kirletilmiş, ıslak yatakların altına gizlenerek bir ıslak kedinin yavaş yavaş tüylendiği. Bu karanlık bir şeydi. Ne iyi!.. Islak bir kadının etimi sevindirdiği. Bu karanlık bir şeydi. Yaşanan!..” anlatımıyla, şair aşksız yaşanan cinselliğin anlamsız olduğunu ‘karanlık’ ile belirtmiştir. Burada anlatılan cinselliğin sevgili ile yaşanmadığını yapılan, ‘kadın’ ve ‘erkek’ genellemelerinden anlayabiliriz. Şair böyle bir anlatımla yozlaşmış cinselliğin kendisi için ne kadar duygusuz olduğunu vurgulamıştır.

‘Son Günlerde’ adlı şiir şu dizelerle başlamaktadır: *“Son günlerde pek önem veriyorum cinselliğe/farkındayım/demek ki geç kalmışım bu konuda”*. Bu dizelerle şairin kafasında, cinselliğin artık aşktan ayrı bir kavram olarak var olmaya başladığını aktarılmıştır. Uyar, aşk ve cinselliği ayırmakta geç kaldığını düşünmektedir. Şiirin ilerleyen dizelerinde şair, kendi kendini eleştirmiş ve sıradan bir insana dönüşmeye başladığını, bir anlamda bunun bir ‘otlaşma’, anlamları kaybetme süreci olduğunu belirtmiştir. Tüm bu dizelerden Uyar’ın yaşamında cinselliğin aşk kadar değerli olmadığı; ancak bir gereksinim olarak, sıradan bir olgu olarak hayatında bulunduğu, yalnızca sevdiği ile yaşanan cinselliğin hayata anlam kattığı anlaşılmaktadır.

5. Aşk, Alışkanlık ve Kalıcılık

Turgut Uyar'ın şiirlerinde aşk ve alışkanlık iç içe geçmiş iki kavramdır. Şair, aşkın bir başkasının hayatında kalıcı olabilmesini, onun alışkanlık düzeyine getirilmesiyle mümkün olabileceğini vurgular. Yani bir insan alışkanlık halini almışsa, ondan vazgeçilemiyorsa, aşk kalıcılığa ulaşmış demektir. “*sev ben, alış bana/kimse ürkütemez bağlandığımız güzelliğin utkusunun*” dizeleriyle, sevgi ve alışkanlık bir bütün halini aldığına hiçbir dış etkenin bu güzelliği bozmayacağı aktarılır. Bir başka şiirinde “*aşk bağımlıdır ay'la/ve senin bir gün ölmeyeceğin mutlu ediyor beni*” der şair, sevgilisine duyduğu aşkın sonsuz olduğunu ve bu yüzden somut anlamda bir ölüm gerçekleşse bile, sevgilisine olan aşkın hiçbir zaman yok olmayacağını, hep varlığını koruyacağını; çünkü onu bir alışkanlık haline getirdiğinin aktarır.

Atlı Karınca'nın “*Sonra sonra hem alıştım hem sevdim seni*” dizesi ile sevdiği kadını hayatının vazgeçilmez bir parçası haline getirdiğini ve onu kabullendiğini aktarır. Aynı şiirin bir başka dizesi ise “*Yabancılığın daha alımlıydı belki*”dir. Şair bu şiirinde, sevdiği kişinin bir yabancıken daha çekici ve gizemli olduğunu kabul eder; fakat onu tanıdıktan sonra, ona alıştıktan sevgisinin arttığını söylemeyi unutmaz.

Bazı şiirlerinde, aşkın kalıcı olmadığı düşüncesini vurgular. “*Aşkım da değişebilir gerçeklerim de*” dizesinde aşkın, hayatındaki gerçekler gibi değişebileceğini yani sonsuza dek aynı yoğunlukta var olmayacağını anlatır; oysaki bir başka şiirinde aşkın sonsuz olduğunu, yaşamı boyunca süreceğini belirtir. Bu iki zıt görüşü şairin aşk konusunda bir ikilemde olduğunu bir başka kanıtıdır.

Uyar'ın aşk ikilemi, aşkın getirdiği tüm yılgınlıklara karşın, aşktan vazgeçemediğini anlattığı şiirlerinde ortaya çıkar. Turnam, Bir Gün Bırakmayacağım adlı şiirinde, ‘turnam’ olarak seslendiği sevdiği insandan bir gün bile ayrılmayacağını, yaşamı boyunca sevdiği insanın yanında olacağını anlatmıştır. “*Sen nereye, ben oraya, adım adım/İnsan sevdiğim iyileşiyor artık anladım*” dizeleriyle aşkın peşini hiç bırakmayacağını yansıtmıştır. İkinci dizedeki ‘artık’ kelimesiyle şairin aşk anlayışının eskiden farklı olduğu; fakat artık aşkı, terk edilmemesi gereken bir duygu olarak gördüğünü desteklemektedir. Böylelikle şairin zaman içinde aşkla ilgili düşüncelerinin değiştiği ve öncesine göre aşkın yaşamını daha anlamlı kıldığı yorumlanabilir.

6. Tüketim Toplumu ve Aşk

Şair, toplumsal eleştiriler yaparken aşk temasını da kullanmaktadır. Şiirlerinin büyük bir bölümünde tüketim toplumunun yitirdiği değerleri ve kapitalist sistemin yozlaştırdığı, unutturduğu değerler konu alınmaktadır. Kaybedilen güzellikler arasında aşk da olduğu için şair birçok şiirinde bu iki konuyu birlikte ele almıştır. Geyikli Gece bu şiirlerinden biridir. *“Hiçbir şey umurumda değil diyorum/Aşkta ve umuttan başka”* ile değerlerini kaybetmiş bir toplumda aşkın ve umudun unutulduğu; onun için bu iki kavramın şair tarafından her şeyin üstüne çıkarıldığı ve insanlara bunları hatırlatmak istendiği anlaşılmaktadır. Gelecek için bu iki kavramın gerekli olduğu ve bu iki değerle yozlaşmanın durdurulabileceği belirtilmiştir. Uyar’a göre aşk salt bir heves değil, bireyin kaybettiği değerlerini tekrar kazanmasını sağlayacak bir araçtır. Bu anlayış, aynı şiirde bir kadın imgesi üzerinden de yansıtılmaktadır. *“Daha ilk oturumda suçsuz çıkıyorum/Oturup esmer bir kadını kendim için yıkıyorum”* dizelerinde şair yıkamak eylemini günahlardan, hatalardan arındırmak anlamında kullanmıştır. Aşkın simgesi olan kadını yıkaması, çarpıklıkların düzeni oluşturduğu dünyada, aşk aracılığıyla kendini arındırması anlamına gelmektedir.

‘Vaiz Sokağı Numara 70’ adlı şiirinde, şair yaşamını ortaya koymuştur. Sevdiği insana ya da eşine seslendiği bu şiirde, maddi durumunun orta halli olduğunu, sevgisini kürkler, bilezikler olarak gösteremeyeceğini belirtmiştir. *“Bir kap yemek, bir elbise. /Öyle bir tad var ki fakirliğimizde/Başka hiçbir şeyde bulamam..”* dizeleriyle, lüks bir yaşam olmadan da hayatın anlamlı ve değerli olabileceğini aktarmıştır. Şiirin son dizesindeki *“Bunlar düşünmeye değer/Hem hayat dediğin nedir ki?..”* ile Uyar, madde ile ilgili görüşlerini açıkça ifade etmiştir. Eşyanın üstünde düşünülmeğe değerli bir kavram olmadığını vurgulamış ve yaşantının maddiyatla ilgisi olmadığını aktarmıştır. Yaşamda sevgi varsa ucuzun bile göze pahalı gözükeceğini; çünkü insanın içinin mutlu ve huzurlu olduğu için dış dünyayı da aynı şekilde güzel algılayacağını *“Basma da güzel olur, sevince.”* ile kanıtlamıştır.

Bir başka şiirinde, aşkın hiçbir zaman tükenmeyecek bir kavram olduğuna yer verilmiştir. Bu görüş aktarılırken, aşk madde ile karşılaştırılmıştır. Maddenin ne kadar çabuk tüketilebilen ve insanın açgözlülüğünü ortaya çıkaran bir kavram olduğu savunulurken, aşkın hiçbir zaman bitmeyecek olduğu; bu nedenle maddeden üstün olduğu vurgulanmıştır. Sevgiliye seslenişte kullanılan *“Sen zenginsin alırım tükenmezsin”* sözleri bu düşünceye örnek oluşturabilir.

Şairin hikâye izleğinde yazdığı ‘Ölümlü Yaşamaya Hergünkü Çağrı’ adlı şiirindeki şiir kişinin “*Ben bir ekmekle tuz biliyorum/Bir de aşkı biliyorum(Dedi)*” cümlesi, aşkın ne kadar önemli bir olgu olduğunun vurgulanmasıdır. Temel besin kaynaklarından olan ekmekle ve yemeklere tadını veren tuzla, aşk bir tutulmuş; yani nasıl ekmeksiz insanlar yaşayamazsa ve tuzsuz yemekten tad alınmazsa aşksız da yaşamın anlamsız olduğu aktarılmak istenmiştir. Kapitalist sistemlerde ortaya çıkan ürün çeşitliliğine rağmen aşk, bir ekmek ve tuz gibi insanlar için temel ihtiyaçlardan birisi olamaya devam etmiştir.

7. Aşk ve Kadın

Turgut Uyar'ın aşk anlayışından bahsetmek için, onun kadın kavramı için ortaya koyduğu farklı görüşlerini incelemek gerekir. Bu görüşlerden birincisinde, kadını aşk içinde çok önemli bir konuma koyan şair, diğer görüşünde de kadının dünyadaki düzen için ne kadar gerekli olduğunu aktarmıştır. "Söyle saadetini, çekinme/Bir ekmek, bir kadın, birkaç çocuk." dizeleriyle kadının bir erkeğin hayatında değişmeyen ve huzur, mutluluk veren yeri vurgulanmıştır. Uyar'ın anlatıyla kadının toplumdaki yerinin belirlendiği en güzel şiir 'Yalnız Dürdanecik'tir.

"Ah ben kadınları çok severim

Karanlık ve tükenmez bahtlarında.

Yalnız gecelerinde Dürdaneceği

Kardeş gibi sevmek okşamak isterim.

Üzülme Dürdanecik söğüt yaprağı

Hoyrat ellerde körpe karanfil

Benim de uzaktan yakından tanıdığım

Kaderinde bunalmış kadınlar vardı...

.....

Halbuki böyle mi olmalıydı."

Şair, Türk kadınının büyük bir kısmının akşamları, tek başlarına, evde eşlerini bekleyişini 'kader' olarak yorumlamıştır. Türk kadınını temsil etmesi için de şiirinin ilk bölümlerinde anlattığı 'Dürdane'yi kullanmıştır. Dürdane'nin sonuna takılan '-cik' eki ona duyulan acımadan çok, ona duyulan yakınlıktan kaynaklanmaktadır. Uyar, Dürdane ve Dürdane gibi erkekler tarafından önemsenmeyen kadınları kardeşi olarak gördüğünü ve onlarla dertlerini paylaşmak, onları teselli etmek istediğini belirtmiştir. Kadınları körpe bir karanfile

benzetmiştir. Gerek kokularıyla, gerekse renkleriyle anlamlı bir çiçek olan karanfilin hoyrat ellerde; yani erkeklerin baskın gücü altında ezilip değersizleştirildiğine değinmiştir. Son dizesi ile şair bu durumu sorgulamış, kadınların erkeklerin egemenliği altında yok olup, gitmelerini kınamıştır.

‘Yeşil Badanada Kurtulmak’ adlı şiirinde Uyar, kadınların duygularını onların ağzından aktarmaya çalışmıştır ve bu bölümlere ‘Terliksiz Kadınlar Korosu’ adını vermiştir. Bu söylemlerin bir koronun ağzından çıkması, yaşanılanların ve düşünülenlerin ortak olduğunu belirtir.

“Terliksiz Kadınlar Korosu

Bizim çıplak topuklarımız mozayıkların üstünde ya

Durmuyoruz günaşırı duvarlarımızı yeşille maviyle

badana ediyoruz

Durmuyoruz dünyayı yeniliyoruz,

Bir koltuğu oradan alıp oraya yerleştiriyoruz

Pencerenin yerini değiştiriyoruz

Halıları temizliyoruz, yemekler pişiriyoruz

Soğuk sularla yıkıyoruz ayaklarımızı kollarımızı

İşimiz bitiyor, oturup sevilmeyi bekliyoruz

Onlar o zaman geliyor.”

Burada Uyar, Türk kadınının çoğunluğunu oluşturan ev hanımlarının genelde yaptıkları işleri anlatmıştır. Bu anlatım da bazı imgeler kullanılmıştır. Duvarları mavi ve yeşile boyamak ve arkasından gelen dünyayı yenilemek kavramıyla bağlantılıdır. Dünyanın kâğıda aktarılışında

evrensel olarak iki renk kullanılır; karaları temsilen yeşil, okyanusları ve denizleri temsilen mavi. Buradaki bu imgeler kullanılarak, kadınların dünyanın daha güzel bir hale gelmesindeki etkileri vurgulanmak istenmiştir. Kendi hayatlarını güzelleştirme çabasının önemi bir anlamda vurgulanmıştır. İlerleyen dizelerde bir şeyin yerini değiştirme ve pencerenin yerine değiştirilmesi, kadınların arayış içinde ve yeniliğe açık olduklarının birer sembolü olarak kullanılmıştır. Kadınların soğuk sularla temizlenmesi ise, onların var olanla yetinebilen, gözü yükseklerde olmayan ve zorluklar karşısında dayanıklı bireyler olduklarını temsilen kullanılmıştır. Son iki dize ise oldukça önemlidir; çünkü kadının, erkeğin gözünde nesne konumuna indirgendiğine bir kanıt oluşturmaktadır. Oturup sevmeyi beklemek demek erkeğin eve gelmesini ve ihtiyaçlarını kadın üzerinde sağlaması demektir. Uyar şiirin son dizelerinde toplumdaki ailevi ilişkilerin yüzeyselliğini eleştirmiştir. Şiirin ilerleyen bölümünde koro tekrar şiire dâhil olur:

“Terliksiz Kadınlar Korosu

Yaşamının bu türlüünü en güzel belledik,

Çıplak topuklarımız üşümüştü ya da aldırmayın

Bir ayna verin saçlarımıza bakalım,

Çocuklarımızı kurdelelerle süsleyelim,

Pembe yanaklarını kokulu sabunlarla ovalım,

Oramı öp oramı biraz daha sevmeliyim artık

Gel birlikte aradığımız şeyleri bulalım.”

Koronun son konuşmasında ilk olarak, kadınların yaşamlarını olduğu gibi kabul ettikleri, acısıyla, sıkıntısıyla hayatı güzel olarak algıladıkları vurgulanmıştır. Tüm ekonomik sıkıntılara rağmen kadın olmanın getirdiği estetik duygusunun hiçbir zaman kaybedilmeyeceği, kadınların çocuklarının saçlarını kurdelelerle süslemeleri, ayna da saçlarını düzeltmeleri gibi örnekler üzerinden aktarılmıştır. Son iki dize de ise kadınların sevmeye,

şefkate ihtiyaç duyduklarından bahsedilmiştir. Bu gibi duygulara kadın ve erkeğin, karşılıklı ulaşabileceğine gönderme yapılmıştır.

‘Son Üçü Beş’ adlı şiirde de kadınların algısından yaşam anlatılmaya çalışılmıştır. Bu şiirdeki en önemli olgu kadınların birbirlerini nasıl gördükleridir. Uyar “Karşılıklı olmak yoktu – karşılıklı değildiler – tek – ya olmak ya olmamak – yoksular – yok gibi vardılar” dizeleriyle kadınların toplumdaki ezilişlerine yok kabul edişlerine karşı birleşmelerini bir kısa öykü izleği gibi anlatır. Bu birleşmede hiçbir kadının karşı karşıya kalmaması gerektiğini, kadınlığın var olduğunu kanıtlamak için hepsinin birlik olması gerektiğini vurgular.

8. Sonuç

Turgut Uyar'ın şiirlerinde aşk teması farklı yan konularla birleştirilerek incelenmiştir. Şair, aşk hakkındaki görüşlerini kim zaman doğrudan aktarırken kimi zaman şiir kişileri üzerinden konuşmalar şeklinde belirtmiştir. Aşk çoğu zaman bir acı kaynağı, mutsuzluk yaratıcı bir kavram olarak düşünse de sevgililerine yazdığı şiirlerde aşkla birlikte gelen yaşama sevincini inkâr edememiştir.

Aşk ve cinsellik konusunda farklı görüşlere sahip olmuştur. Çoğu zaman cinselliğin aşksız eksik olduğunu savunurken, bazı şiirlerinde cinselliğin bir ihtiyaç olduğunu ve karşıdaki kişinin kim olduğunun önemsizliğini belirtmiştir.

Şiirlerinde aşkın alışkanlık olduğu zaman kalıcı olduğu görüşünü savunan Uyar, yaşamının bir kısmında sonsuz aşkın var olduğuna inanırken bazı şiirlerinde sonsuz bir aşkın mümkün olamayacağını belirtmiştir.

Uyar, toplumsal şiirlerinde de aşka yer vermeyi unutmamıştır. Tüketim toplumunda kadının getirildiği yeri ve aşkın önemini vurgulamıştır. Türk kadının, egemen erkek gücü altında birlik olması gerektiğini şiirlerine yansıtmıştır.

Kaynakça

Uyar, Turgut. Göge Bakma Durağı, 2008, YKY

Uyar, Turgut. Büyük Saat (Bütün Şiirleri), 2008, YKY